Työ ja turva -osasto/EK/ea 16.10.2018

Eduskunnan tarkastusvaliokunta
TrV@eduskunta.fi

Lausunto maahanmuuttajien kotouttamisen onnistumisesta työllistymisen näkökulmasta

Kotoutumisen tärkeimpinä edellytyksinä pidetään yleisesti kielitaitoa ja työllistymistä. Tarkastusvaliokunnan tilamassa tutkimuksessa on käsitelty maahanmuuttajien työllistymistä edistävien kotouttamistoimenpiteiden toimivuutta. Tutkimuksessa todetaan että kotouttamispolitiikan hyvät tavoitteet eivät ole kaikilta osin siirtyneet käytäntöön.

Maahanmuuttajien, erityisesti konfliktialueilta tulleiden työttömyys on pitkään ollut korkeammalla tasolla kuin kantasuomalaisten. Heikoimmassa asemassa ovat maahanmuuttajanaiset. OECD:n tuoreen Suomen maaraportin mukaan varhaisilla kotouttamistoimenpiteillä ei ole onnistuta riittävästi aktivoimaan erityisesti maahanmuuttajanaisia. Seurauksena on, että naiset etääntyvät yhä kauemmas työmarkkinoilta.

OECD:n raportissa todetaan, että maahanmuuttajien kielikoulutuksen tulokset ovat jääneet heikoiksi ja kielitaidon puutteet johtavat maahanmuuttajien syrjäytymiseen työmarkkinoilta. Esimerkiksi vuonna 2015 kotouttamiskoulutuksessa kaksi viidestä osallistujasta päätyi kotouttamiskoulutuksen jälkeen työttömäksi tai työmarkkinoiden ulkopuolelle. Raportissa todetaan myös, että Suomen tulisi tarjota kaikille maahanmuuttajille enemmän tukea työllistymiseen.

OECD:n raportin mukaan Suomessa tehty kotouttamisen kehittämistyö on viime aikoina ollut kuitenkin oikeansuuntaista. Selvitys tuo esiin mm. kotouttamisen SIB-hankkeen (Social Impact Bond) sekä Suomen uudet panostukset maahanmuuttajien kielikoulutukseen.

Panostaminen kotoutumisen alkuvaiheeseen

Tarkastusvaliokunnan tilamassa raportissa todetaan, että panostamalla maahanmuuton alkuvaiheeseen voidaan nopeuttaa työllistymistä ja vähentää koulutuksen keskeyttämisiä. Kotoutumissuunnitelmien käyttöönotto on osoittautunut kustannustehokkaaksi - maahanmuuttajien asema työmarkkinoilla parantui ja riippuvuus tulonsiirroista vähentyi.

Kotouttamistoimet ja -palvelut eivät valitettavasti aina toteudu paikallistasolla kotouttamislainsäädännön edellyttämällä tavalla, ja osa maahanmuuttajista jää palveluiden ulkopuolelle. Esimerkiksi alkukartoitukset ja kotoutumissuunnitelmat eivät toteudu kaikissa kunnissa toivotulla tavalla. Tähän tarvitaan parannusta.

Työ ja turva -osasto/EK/ea 16.10.2018

Maahanmuuttajien osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Suomen kotouttamispolitiikassa painotetaan nykyisin maahanmuuttajien osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen tärkeyttä sekä toimivien ja joustavien koulutuspolkujen roolia työllistymisen edesauttamisessa ja muutenkin kotoutumisessa.

Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytäntöihin tarvitaan kuitenkin edelleen paljon parannuksia. Maahanmuuttajien aiempaa osaamista ja suoritettuja opintoja ei edelleenkään kyetä tunnistamaan koulutusjärjestelmässä tai työelämässä riittävästi, eikä palveluista ja toiminnasta viestiminen tai yhteistyö eri tahojen välillä ole riittävää.

Työelämälähtöinen ja yksilölliset tarpeet huomioon ottava kotouttamiskoulutus

Kotouttamiskoulutuksen yhtenä ongelmana on, että työllistymistä on alettu suunnittelemaan vasta kielen oppimisen ja muun kotoutumisen jälkeen. Pahimmillaan tällainen prosessi hidastaa työelämään siirtymistä sekä passivoi ja turhauttaa aikuisia työnhaluisia ihmisiä. Yhteyksiä yrityksiin ja työnantajiin tulee kotoutumiskoulutuksessa lisätä ja kieliopinnot mahdollistettava sekä työssä että opinnoissa oleville. Työelämälähtöisyyttä voidaan edistää tarjoamalla aiempaa räätälöidympää koulutusta yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja sitä myös osa-aikaisesti ja iltaisin.

Kotouttamiskoulutuksen kilpailutusta on kritisoitu siitä, että valinnan ratkaiseva kriteeri on usein edullinen hinta eikä niinkään laatu – esimerkiksi laadun merkitys on jossain tapauksissa ollut vain 25 prosenttia ja hinnan 75 prosenttia. Jatkuvat kilpailutukset kuitenkin heikentävät koulutuksen kehittämistä ja valmiita yhteistyökuvioita alueen työnantajien kanssa.

Kielikoulutus

Kuten useassa Euroopan maassa on todettu, kielen oppiminen on keskeisin tekijä työllistymisen kannalta ja siihen tulee suunnata riittävästi resursseja. Kotouttamissuunnitelman mukaista kielikoulutusta on tarjottava myös osa-aikaisesti ja iltaisin, jotta myös töissä käyvillä maahanmuuttajilla on mahdollista osallistua kielikoulutukseen. Mahdollisuus kielikoulutukseen tulee olla vaikka kotoutumisaika olisi umpeutunut tai kotoutumislaissa määritelty kielitaso saavutettu. Kielikoulutusta on järjestettävä myös työpaikoilla ja työajalla.

Ulkomaiset tutkinto-opiskelijat

Suomalaisista korkeakouluista valmistuneiden ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden osaamista tulee hyödyntää ja työllistymistä tukea. Todistetusti kotimaisten kielten opintojen ja suomalaisten työelämäyhteyksien ja -taitojen opiskelu lisäisi oppilaitoksista

valmistuneiden ulkomaalaisten opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia. Ilman suomen ja/tai ruotsin kielen taitoa on vaikea työllistyä. Ulkomaalaisten tutkinto-opiskelijoiden suomen tai ruotsin kielen opiskelu tulisi siksi sisällyttää tutkintovaatimuksiin.

Laadukkaat työvoimapalvelut

Maahanmuuttajien työllistymistä tukevien työvoima- ja yrittäjyyspalvelujen tarjonta tulee turvata myös tulevaisuudessa. Maakunnan on yhteistyössä kunnan ja muiden viranomaisten kanssa huolehdittava kotoutumista edistävien palveluiden yhteensovittamisesta siten, että ne muodostavat maahanmuuttajien tarpeisiin vastaavia palvelukokonaisuuksia ja ketjuja.

Maahanmuuttajilla tulee taata myös mahdollisuus henkilökohtaisiin palveluihin ja ohjaukseen. Kaikkia palveluja ei tule muuttaa digitaaliseksi. Räätälöity oppisopimus olisi hyvä keino edesauttaa maahanmuuttajien työllistymistä, jolloin työnantajaa tuettaisiin esimerkiksi palkkatuen avulla. Tutkimusten mukaan varsinkin palkkatuki edistää maahanmuuttajien työllistymistä ja parantaa valmiuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätietoja: Maahanmuuttopolitiikan asiantuntija Eve Kyntäjä, eve.kyntaja@sak.fi,
puhelin 0400 513 162